

A törvényi szinten elzárással fenyegetett bűncselekmények büntetéskiszabási tapasztalatai²

1. Bevezetés

A 2012. évi C. törvény hatálybalépése óta a Büntető Törvénykönyv Különös Részében nevesített legenyhébb büntetés a büntetőjogi elzárás. Amennyiben csak ezt vesszük figyelembe, szomorúan konstatálhatjuk, hogy az egyes bűncselekmények fenyegetettségi szintjének legalján és legtetején egyaránt szabadságelvonás szerepel. Ahogy Tóth Mihály egy évtizeddel ezelőtt fogalmazott: „[e]zt a tényt a harmadik évezred elején még tőlünk keletebbre is nehéz lesz elmagyarázni”.³ Ez az állítás kodifikációs szempontból teljes mértékben helytálló. Ahhoz azonban, hogy az említett szankciónem jogrendszerünkben betöltött szerepéről teljes képet kapjunk, elengedhetetlen a bírói gyakorlat immár évtizedes tapasztalatainak elemzése.⁴

A Büntető Törvénykönyv Különös Része jelenleg tizenhét bűncselekmény tizennyolc esetét rendeli elzárással szankcionálni, amelyek többsége a régi Btk.-ban még nem szerepelt, vagy amelyek elkövetőit büntetőjogunk 2013. június 30-ig kizárólag pénzbüntetéssel fenyegette.⁵ E bűncselekmények büntetéskiszabási tapasztalatai egyrésztől képet adhatnak arról, hogy a bíróságok milyen gyakran alkalmazzák elkövetőkkel szemben a törvényben előírányozott elzárás büntetést, másrészt pedig megvilágíthatják, hogy milyen szankciók alkalmazása számít tipikusnak a törvényhozó által viszonylag csekély mértékben társadalomra veszélyesnek ítélt magatartások körében.

Ez a megállapítás ugyanakkor kizárólag azokra a tényállásokra vonatkozik, amelyeknek létezik is a statisztikákban fel-

lelhető, elemzés alá vonható gyakorlata, ugyanis a jogellenesen átalakított személyszállítást végző jármű vezetésének vétségére, a fogolyszökés vétségére és a tiltott adatszerzés vétségére vonatkozóan az Országos Bírósági Hivatal nyilvántartása nem tartalmaz adatokat. Említésre méltó körülmény továbbá, hogy a jogellenes bevándorlás elősegítése, támogatása vétségi alakzata kapcsán is hasonló helyzet állt elő, hiszen erre a bűncselekményre vonatkozóan 2020-tól kezdődően érhetőek el adatok, de az így vizsgálható három évben egyetlen büntetőeljárás sem zárult le jogerősen ilyen jellegű cselekmény miatt. A mentő kö-

rülmény elhallgatására vonatkozó adatokból pedig szintén az derül ki, hogy a vizsgált évtizedben nem zajlott jogerős bírói döntéssel befejezett büntetőeljárás ilyen ügyben.⁶

A jelen írás keretei között vizsgált bűncselekmények tehát az alábbiak:

- a méreggel visszaélés,
- a magántitok megsértésének alapesete,
- a levéltitok megsértésének alapesete,
- a korlátozott terjesztésű minősített adattal visszaélés vétsége és a minősített adattal visszaélés gondatlan alakzata,
- a hatóság félrevezetésének privilegizált esete,
- a tanúvallomás jogosulatlan megtagadása,
- az önkényuralmi jelképek használata,
- az intellektuális közokirat-hamisítás gondatlan alakzata,
- a járványügyi szabályszegés,
- a készpénz-helyettesítő fizetőeszköz hamisítására irányuló előkészület,
- a gondatlanságból elkövetett szolgálatban kötelességszegés, valamint
- a parancs iránti engedetlenség alapesete.⁷

2. A vizsgált bűncselekmények büntetéskiszabási tapasztalatai

2.1. A méreggel visszaélés

Az elmúlt években egyre több esetben szabnak ki elzárást az egészséget veszélyeztető bűncselekmények elkövetőivel szemben, leginkább kábítószerrel kapcsolatos tiltott magatartások miatt.⁸ Az egészséget veszélyeztető bűncselekmények csoport-

¹ Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, III. évfolyam, jogász szak.

² A Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-23-2 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

³ TÓTH Mihály: Az új Btk. bölcsőjénél. *Magyar Jog*, 2013/9., 525–534. o., 532.

⁴ SOLTÉSZ Tamás: Az elzárás büntetőjogi szankciórendszerünkben. *Büntetőjogi Szemle*, 2023/2., 53–57. o., 53.

⁵ KARSAI Krisztina (szerk.): *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvből*. Budapest, Wolters Kluwer, 2022. 1224 o., 152.

⁶ OBH: Statisztikai adatok. Jogerősen befejezett büntetőeljárások vádlottainak statisztikai adatai. <https://birosag.hu/birosagokrol/statisztikai-adatok/jogerosen-befejezett-buntetoeljarasok-vadlottainak-statisztikai-adatai/revizio-utan> (letöltve: 2024. 03. 05.)

⁷ Vö. KARSAI i. m. 124–125.

⁸ PÁPAI-TARR Ágnes: A büntetőjogi elzárás büntetéskiszabási tapasztalatai. *Jogtudományi Közöny*, 2022/3., 104–112. o., 111.

ában ugyanakkor az egyetlen Btk. által eleve elzárással fenyegetett vétség a méreggel visszaélés, amelynek jogi tárgya a mérgekkel végzett tevékenységek szabályszerűségéhez, illetve ezen keresztül az egészség megóvásához fűződő társadalmi érdek.⁹

A vétség a gyakorlatban meglehetősen ritkán fordul elő, az új Btk. hatálybalépése óta mindössze tizenegy alkalommal született jogerős bírói határozat ilyen ügyben. Ennek fő oka, hogy a méreggel visszaélés szubszidiárius bűncselekmény, azaz csak akkor állapítható meg, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg.¹⁰ Ilyen súlyosabb bűncselekmények lehetnek a törvényi tényállás első fordulata kapcsán a testi sértés vagy az emberölés különböző esetei, a második fordulattal összefüggésben pedig a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés, amennyiben a mérgek visszaélésszerű felhasználásának megakadályozására vagy más személyek veszélyeztetésének kizárására előírt intézkedés elmulasztása következtében más élete, testi épsége veszélybe kerül, avagy halál, illetve testi sérülés következik be.¹¹

Ami az ilyen ügyben folyt eljárások kimenetelét illeti, a 2013 és 2022 között előfordult esetekből egy alkalommal a büntető-eljárás megszüntetésére került sor, hét esetben pedig próbára bocsátották az elkövetőt, amely intézkedéshez három alkalommal a mérgek mint elkövetési tárgy elkobzása kapcsolódott. Büntetést tehát összesen három esetben szabtak ki méreggel visszaélés vétsége miatt. Az elkövetőt mindhárom ügyben pénzbüntetésre ítélte a bíróság, amelyhez két esetben járművezetéstől eltiltás is társult.¹² A járművezetéstől eltiltás kiszabására valószínűleg mindkét esetben a Btk. bűncselekmények elkövetéséhez járművet használni fordulata adhatott lehetőséget.¹³

Mindebből látható, hogy a méreggel visszaélés különösen ritkán fordul elő, és ezekben az esetekben a cselekményben vagy az elkövető személyében rejlő társadalomra veszélyesség általában oly csekély mértékű, hogy büntetés kiszabására nem is kerül sor. Amikor pedig mégis, akkor – a régi Btk. szabályozásának megfelelően – jellemzően pénzbüntetést állapít meg a bíróság, hiszen a vétség elzárással fenyegetettsége ellenére eddig egy esetben sem szabtak ki rövid tartamú szabadlávonást.

2.2. Magántitok és levéltitok megsértése

Az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni bűncselekmények évről évre a felnőttkorúakkal szemben kiszabott elzárások négy-öt százalékát teszik ki.¹⁴ A büntető törvénykönyv rendelkezései alapján magától értetődőnek tűnhet, hogy az e csoportba tartozó esetek többsége (vagy legalábbis egy része) a különös részben eleve elzárással fenyegetett magántitok és levéltitok megsértésének alapeseteivel áll összefüggésben, a statisztikai adatok azonban nem ezt igazolják.

9 BLASKÓ Béla et al.: *Büntetőjog. Különös rész I.* Budapest–Debrecen, Rejtjel Kiadó, 2021a. 563 o., 149.

10 Vö. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 188. § (1) bek.

11 Görgényi Ilona et al.: *Magyar büntetőjog. Különös rész.* Budapest, Wolters Kluwer, 2020. 912 o., 186.

12 OBH: Statisztikai adatok. Jogerősen befejezett büntetőeljárások vádlottainak statisztikai adatai. <https://birosag.hu/birosagokrol/statisztikai-adatok/jogerosen-befejezett-buntetoeljarasok-vadlottainak-statisztikai-adatai/revizio-utan> (letöltve: 2024. 03. 05.).

13 Vö. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 55. § (1) bekezdés b) pont.

14 Vö. PÁPAI-TARR i. m. 110.

A magántitok megsértésének előfordulási gyakorisága a méreggel visszaélésnél valamivel nagyobb, ugyanis a vizsgált év-tizedben huszonnyolc jogerősen lezárt büntetőeljárás folyt e bűncselekmény miatt. A levéltitok megsértése – szubszidiárius jellege ellenére – ennél is gyakoribb bűncselekménynek számít, hiszen az új Btk. hatálybalépése óta százhuszonöt büntetőeljárás zárult jogerős döntéssel e vétséggel összefüggésben. Említésre méltó körülmény továbbá, hogy a statisztikai adatok alapján a százhuszonöt ügyből ötvenegy megsemmisítéssel elkövetett levéltitoksértés miatt, hetvennégy pedig egyéb elkövetési magatartások miatt folyt.¹⁵

Az itt tárgyalt, társadalomra relatíve csekély fokban veszélyes vétségek közös jellemzője, hogy azok jogellenességét a sértett beleegyezése kizárhatja.¹⁶ A magántitok és a levéltitok megsértése ugyanis egyaránt magánindítványra üldözendő, illetőleg magánvádas bűncselekmény.¹⁷ Ezek a tulajdonságok pedig tulajdonképpen predestinálják a magán- és levéltitoksértéssel kapcsolatos büntetőügyek nagy részének kimenetelét, amelyekben a vádat a sértettnek kellene eredményesen képviselnie.

A magántitoksértésre vonatkozó statisztikai adatok értelmében az említett huszonnyolc esetből tizenkilenc alkalommal megszüntették az eljárást, kilenc esetben pedig felmentették a vádlottat. Levéltitok megsértése esetén harmincegy felmentő ítélet mellett ötvenkilenc alkalommal szüntette meg a bíróság az eljárást. Mindez nem meglepő, hiszen a bíróság már a sértett által tett feljelentést követően határozhat az eljárás megszüntetéséről, ha ez a feljelentés és az ügyiratok tartalma alapján lehetséges.¹⁸ Ráadásul a magánvádas eljárás a felek közötti békítést célozza,¹⁹ a bíróság pedig az eljárást azokban az esetekben is megszüntetheti, ha a sértett a feljelentést visszavonja, a sértett mulasztását a feljelentés visszavonásának kell tekinteni, vagy a személyes meghallgatáson a sértett és a feljelentett békítése eredményes.²⁰ A felmentések nagy számára pedig a bűncselekmények megvalósulásának feltételrendszere adhat alapot, amely számos összetevőből áll és a magánvádlóként fellépő laikus feljelentő számára nem mindig nyilvánvaló.

A magántitok és levéltitok megsértésének vétségei esetén tehát a büntetőeljárás sajátosságai miatt különösen ritkán állapítják meg a feljelentett bűnösségét. Az egyetlen bűnösség megállapításával végződő, magántitoksértéssel összefüggő eljárás eredményeként pedig a konkrét cselekmény társadalomra veszélyességének hiánya vagy csekély mértéke folytán a bíróság a bűnöst csak megrovásban részesítette. Levéltitok megsértése esetén hasonló okokból tizenöt alkalommal megrovásban részesítették az elkövetőt, további tizenkét ügyben próbára bocsátották, egy alkalommal pedig mellőzték a szankcionálását. A maradék hét esetben a levéltitok megsértése más, jel-

15 Vö. OBH: Statisztikai adatok. Jogerősen befejezett büntetőeljárások vádlottainak statisztikai adatai. <https://birosag.hu/birosagokrol/statisztikai-adatok/jogerosen-befejezett-buntetoeljarasok-vadlottainak-statisztikai-adatai/revizio-utan> (letöltve: 2024. 03. 05.).

16 Vö. KÁLLAI Kitti: *A magánvádas eljárás elsőfokú bírósági eljárást megelőző részének sajátosságai.* Nagykátai, Jogi Fórum, 2021. 27 o., 3–4. és TÓTH-JUHÁSZ Szilvia: *A magánvádas eljárás sajátosságai – a személyes meghallgatás lezárásával bezárólag.* Salgótarján, Jogi Fórum, 2023. 25. o., 2–5.

17 Vö. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 231. § (2) bek. és 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról 53. § (1) bek.

18 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról 766. § (2) bek.

19 KÁLLAI 2021. 9. és TÓTH-JUHÁSZ 2023. 6.

20 Vö. 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról 771. § (1) bek.

lemzően súlyosabb bűncselekményekkel állt halmazatban.²¹ Ezekben az ügyekben két alkalommal szabadságvesztés kiszabására került sor, négy esetben pénzbüntetést, egy esetben pedig közérdekű munkát szabott ki a bíróság a levéltitok megsértésének elkövetőjével szemben.²²

A statisztikai adatok alapján megállapítható, hogy a magán- és levéltitoksértés elzárással történő törvényi fenyegetése tulajdonképpen szabályozási anomáliát eredményez. A jogalkotó és a jogalkalmazó anyagi jogi, valamint eljárásjogi szempontból egyaránt kifejezésre juttatja a vizsgált vétségek különösen kisfokú társadalomra veszélyességét, de a Btk. mégis szabadságelvonással rendeli büntetni azokat. A személyi szabadság elvonása mint joghátrány pedig hatályos büntetőjogunk rendszerében kétségtávolyan a legnagyobb mértékű beavatkozás az elkövető szabadságjogaiba.²³

2.3. Minősített adattal visszaélés

A jogalkotó az új Btk. kodifikációja során, az egyszerűsítés elvét figyelembe véve egy tényállásban egyesítette az azonos elkövetési magatartással megvalósítható, de a régi Btk.-ban külön-külön büntetni rendelt, a minősített adat védelméről szóló 2009. évi CLV. törvényben meghatározott egyes adatfajtákra vonatkozó szabályozást.²⁴

A minősített adattal visszaélés büntetési tételei azonban az imént említett jogszabály négy minősítési szintjéhez igazodnak, így a korlátozott terjesztésű adat jogosulatlan megszerzése vagy felhasználása, jogosulatlan személy részére hozzáférhetővé, vagy jogosult személy részére hozzáférhetetlenné tétele a büntetőkódex szerint elzárással büntetendő.²⁵ A bűncselekmény másik elzárással fenyegetett alakzata pedig a törvény alapján jogosult személy mint speciális alany által történő gondatlan elkövetés.²⁶

A korlátozott terjesztésű minősített adattal visszaélés vétsége a vizsgált évtizedben összesen öt esetben fordult elő. 2016-ban mindkét ilyen ügyben – amelyek egymással összefüggésben álltak – felmentő ítélet született. 2018-ban a bűncselekmény kisfokú társadalomra veszélyessége miatt egy ízben megrovás intézkedés került alkalmazásra, míg egy másik ügyben pénzbüntetést szabott ki a bíróság. Az utolsó ilyen esetben szabadságvesztést szabott ki a jogalkalmazó, ekkor ugyanis a minősített adattal visszaélés hivatali vesztegetés elfogadásának büntetével, befolyással üzérkedés büntetével és hivatali visszaélés büntetével állt bűnhalmazatban. A minősített adattal visszaélés gondatlan alakzata a vizsgált időszakban mindössze egyszer fordult elő, amely esetben a bíróság

beérte megrovás alkalmazásával a Büntető Törvénykönyv szerinti speciális alannal szemben.²⁷ Büntetőjogi elzárás kiszabására tehát e körben sem került sor az eddigiekben, tekintettel az önmagukban álló ilyen jellegű vétségek kisfokú társadalomra veszélyességére.

2.4. Hatóság félrevezetése és tanúvallomás jogosulatlan megtagadása

Az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények elkövetői az elzárásra ítélték mindössze egy-két százalékát teszik ki.²⁸ Hatályos büntetőjogunk ugyanakkor e bűncselekményi csoportból a hatóság félrevezetésének egyéb hatósági eljárásban megvalósuló esetét, továbbá a tanúvallomás jogosulatlan megtagadását is rövid tartamú szabadságelvonással fenyegeti.²⁹

A hatóság félrevezetése a hamis vád bűncselekményéhez képest szubszidiárius tényállás.³⁰ Ennek ellenére a bűncselekmény elzárással fenyegetett, büntető-, szabálysértési vagy fegyelmi eljáráson kívüli egyéb hatósági eljárásra vonatkozó alakzata az új Btk. hatálybalépése óta száznál több alkalommal fordult elő, amelyből három esetben fiatalkorúval szemben folyt büntetőeljárás. A tanúvallomás jogosulatlan megtagadása ezzel szemben legkevésbé sem tartozik a gyakori bűncselekmények közé, hiszen ilyen ügyben 2013 és 2022 között összesen öt büntetőeljárás zárult jogerős döntéssel.

Hatóság félrevezetése esetén az ügyek viszonylag kis százalékában, mindössze négy alkalommal szüntették meg az eljárást. Az intézkedések közül két esetben megrovást, harminckét ügyben próbára bocsátást, két alkalommal pedig jóvátételi munkát alkalmaztak a bíróságok. Fontos kiemelni, hogy fiatalokkal szemben mindhárom esetben az elkövető próbára bocsátására került sor, pártfogó felügyelet elrendelése mellett. Az alkalmazott intézkedések mellett továbbá két esetben elközbást, egy esetben pedig vagyonekőzbást is elrendeltek. Ami a kiszabott büntetéseket illeti, hatóság félrevezetése esetén a pénzbüntetések abszolút túlsúlya figyelhető meg: a mindössze tizenhatszszor alkalmazott, szintén alternatív közérdekű munkával szemben kilencvenhét esetben került sor pénzbüntetés kiszabására. Szabadságvesztést hatóság félrevezetése miatt huszonnyolc alkalommal szabtak ki a bíróságok, minden esetben halmazati büntetésként.³¹ Elzárás kiszabására pedig összesen négy esetben került sor e bűncselekménnyel összefüggésben. Utóbbiak között szerepelt egy maximális, kilencvennapos, továbbá egy húsz, egy harminc, valamint egy harmincöt napig tartó szabadságelvonás is.³²

Tanúvallomás jogosulatlan megtagadása miatt egy alkalommal próbára bocsátást alkalmazott a bíróság, míg a többi

21 Ilyenek voltak pl. a zaklatás vétsége, a házastárs sérelmére elkövetett zaklatás bűntette, a magánlakásértés, a nagy nyilvánosság előtt elkövetett rágalmozás vétsége, a személyes adattal visszaélés vétsége, a személyi szabadság megsértése, a könnyű testi sértés vétsége és az információs rendszer vagy adat megsértésének vétsége.

22 OBH: Statisztikai adatok. Jogerősen befejezett büntetőeljárások vádlottainak statisztikai adatai. <https://birosag.hu/birosagokrol/statisztikai-adatok/jogerosen-befejezett-buntetoeljarasok-vadlottainak-statisztikai-adatai/revizio-utan> (letöltve: 2024. 03. 05.).

23 GÓCZA Ágnes: Az elzárás mint új büntetési nem a 2012. évi C. törvényben. *Büntetőjogi Szemle*, 2016/1–2., 23–26. o., 24.

24 A 2009. évi CLV. törvény a minősített adat védelméről 5. § (4) bekezdése „Korlátozott terjesztésű!”, „Bizalmas!”, „Titkos!” és „Szigorúan titkos!” minősítésű adatok között tesz különbséget.

25 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 265. § (2) bek.

26 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 265. § (6) bek.

27 OBH: Statisztikai adatok. Jogerősen befejezett büntetőeljárások vádlottainak statisztikai adatai. <https://birosag.hu/birosagokrol/statisztikai-adatok/jogerosen-befejezett-buntetoeljarasok-vadlottainak-statisztikai-adatai/revizio-utan> (letöltve: 2024. 03. 05.).

28 Vö. PÁPAI-TARR i. m. 110.

29 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 271. § (3) és 277. §

30 BLASKÓ et al. i. m. 429.

31 A bűncselekmény jellemzően a közokirat-hamisítás különféle eseteivel, illetőleg a közbizalom elleni bűncselekmények csoportjába tartozó más magatartásokkal (pl. hamis magánokirat felhasználása) állt bűnhalmazatban.

32 OBH: Statisztikai adatok. Jogerősen befejezett büntetőeljárások vádlottainak statisztikai adatai. <https://birosag.hu/birosagokrol/statisztikai-adatok/jogerosen-befejezett-buntetoeljarasok-vadlottainak-statisztikai-adatai/revizio-utan> (letöltve: 2024. 03. 05.).

esetben büntetékiszabásra került sor. A jogalkalmazó egy esetben közérdekű munkát, egy másik ügyben pénzbüntetést, a maradék két alkalommal pedig büntetőjogi elzárást szabott ki a tanúzási kötelezettségét megszegő terhelttel szemben. A statisztikai adatok szerint a két szabadságelvonás egyike harmincnapos, a másik pedig maximális, kilencven napig tartó volt.³³

A vizsgált igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények kapcsán tehát több elzárás kiszabásával végződő precedens is rendelkezésünkre áll. Arról viszont nem szabad megfeledkeznünk, hogy hatóság félrevezetése esetén a valódi alternatív büntetések 61,95%-ban kerülnek kiszabásra, szemben a törvényben előírt elzárás 2,17%-os előfordulási gyakoriságával. Tanúvalomlás jogosulatlan megtagadása esetén pedig – egyelőre – feltehetően azért nagy a kiszabott elzárások aránya, mert e bűncselekmény vonatkozásában összesen öt lezárt büntetőügyről beszélhetünk.

2.5. Önkényuralmi jelkép használata

E viharos jogtörténeti előzményekre visszatekintő bűncselekmény jogi tárgya a korábbi totalitárius rendszerek jelképeinek használatától mentes közélet, mint a köznyugalom része.³⁴ Az elzárást viszonylag gyakran szabják ki a köznyugalom elleni bűncselekmények elkövetőivel szemben, de a szankciónem jellemző alkalmazási körét e tekintetben leginkább a garázdaság különböző esetei jelentik.³⁵ Az önkényuralmi jelkép használata ugyanis szubszidiárius jellegének köszönhetően meglehetősen ritkán fordul elő, vonatkozásában tipikusan súlyosabb bűncselekmény a közösség elleni uszítás és a garázdaság.³⁶

Mіндеzek alapján nem meglepő, hogy a statisztikai adatok értelmében a vizsgált évtizedben összesen harmincegy jogerősen lezárt büntetőeljárás folyt önkényuralmi jelkép használata miatt. Az elkövetési magatartásokat tekintve ebből három esetben terjesztéssel, tíz alkalommal nagy nyilvánosság előtti használattal, tizennyolc ügyben pedig közszemlére tétellel valósult meg a bűncselekmény. Fiatalkoriak négy alkalommal követték el a vétséget, egyszer terjesztéssel, háromszor pedig közszemlére tétellel.³⁷

Ami az eljárások kimenetelét illeti, egy alkalommal született felmentő ítélet, nyolc esetben pedig pártfogó felügyelet elrendelése mellett próbára bocsátották az elkövetőt (utóbbi „kalapba” tartozott két fiatalos bűnelkövető is). A büntetések közül pénzbüntetést hét, közérdekű munkát hat, szabadságvesztést – kizárólag halmazati büntetésként – öt,³⁸ sport-

rendezvények látogatásától való eltiltást három egymással összefüggő, elzárást pedig egy további esetben szabtak ki. Ezek mellett egy-egy alkalommal rendelték el elközbást és elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tételét. A bűncselekménnyel összefüggésben alkalmazott egyetlen elzárás büntetést 2017-ben, felnőttkorú elkövetővel szemben, közszemlére tétellel megvalósult önkényuralmi jelkép használata miatt szabták ki, hetvennapos időtartamban.³⁹

2.6. Gondatlan intellektuális közokirat-hamisítás

A közokirat-hamisítás a kiszabott elzárások megoszlása szempontjából is releváns közbizalom elleni bűncselekmények csoportjába tartozik, jogi tárgya a közokiratok valódisága iránti közbizalom fenntartásához fűződő társadalmi érdek.⁴⁰ A bűncselekmény egyik elkövetési magatartása a közreműködés abban, hogy jog vagy kötelezettség létezésére, megváltozására vagy megszűnésére vonatkozó valótlan adatot, tényt vagy nyilatkozatot foglaljanak közokiratba.⁴¹ E sui generis közvetett tettességszerű elkövetési magatartást a jogirodalom jellemzően intellektuális közokirat-hamisításként nevesíti, amelynek gondatlan változatát a Btk. elzárással rendeli büntetni.⁴²

A gondatlan intellektuális közokirat-hamisítás vonatkozásában a vizsgált időszakban hatvanhárom befejezett büntetőeljárásról beszélhetünk. Ezek közül négy felmentéssel végződött, a konkrét cselekmény és az elkövető személyének kiskorú társadalomra veszélyességére tekintettel pedig három alkalommal megrovást, huszonnégy esetben próbára bocsátást alkalmazott a bíróság. A maradék harminckét ügyben huszonhét pénzbüntetést, két-két halmazati büntetésként kiszabott szabadságvesztés és közérdekű munka büntetés, valamint egy elzárás került kiszabásra. Legutóbbi szankciót, ami az összes eset mindössze 1,59%-át teszi ki, még 2015-ben szabta ki a bíróság, harmincnapos tartamban.⁴³

2.7. Járványügyi szabályszegés

A járványügyi szabályszegés az elzárással ritkán szankcionált közigazgatás rendje elleni bűncselekmények csoportjában helyezkedik el, jogi tárgya a járványügyi tevékenységek eredményes végzése, a vonatkozó igazgatási rendelkezések, hatósági döntések betartása.⁴⁴

A bűncselekménnyel kapcsolatban 2013 és 2022 között mindössze tíz büntetőeljárás zárult le, amelyek közül hét 2021-

33 OBH: Statisztikai adatok. Jogerősen befejezett büntetőeljárások vádlottainak statisztikai adatai. <https://birosag.hu/birosagokrol/statisztikai-adatok/jogerosen-befejezett-buntetoeljarasok-vadlottainak-statisztikai-adatai/revizio-utan> (letöltve: 2024. 03. 05.).

34 BLASKÓ Béla et al.: Büntetőjog. Különös rész II. Budapest–Debrecen, Rejtjel Kiadó, 2021b. 510 o., 90.

35 PÁPAI-TARR i.m. 111.

36 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 335. §.

37 OBH: Statisztikai adatok. Jogerősen befejezett büntetőeljárások vádlottainak statisztikai adatai. <https://birosag.hu/birosagokrol/statisztikai-adatok/jogerosen-befejezett-buntetoeljarasok-vadlottainak-statisztikai-adatai/revizio-utan> (letöltve: 2024. 03. 05.).

38 Az önkényuralmi jelkép használata halmazatban előfordult szabálysértési értékhatárt meg nem haladó kárt okozó falfirka elhelyezésével elkövetett rongálás vétsége, személy elleni erőszakos cselekménnyel fenyegetve elkövetett zaklatás vétsége, nagy nyilvánosság előtt elkövetett rágalmas vétsége, személyes adattal visszaélés vétsége, garázdaság vétsége, felfegyverkezve elkövetett garázdaság büntette, nagyobb kárt okozó rongálás bűn-

tette, nemzetiszocialista vagy kommunista rendszerek bűneinek nyilvános tagadása, kisebb értékre, illetve szabálysértési értékre bünszövetségben, valamint üzletszerűen elkövetett lopás vétsége és súlyos testi sértés büntette mellett is.

39 OBH: Statisztikai adatok. Jogerősen befejezett büntetőeljárások vádlottainak statisztikai adatai. <https://birosag.hu/birosagokrol/statisztikai-adatok/jogerosen-befejezett-buntetoeljarasok-vadlottainak-statisztikai-adatai/revizio-utan> (letöltve: 2024. 03. 05.).

40 BLASKÓ et al. i. m. 110.

41 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 342. § (1) bekezdés c) pont.

42 Vö. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 342. § (3) bek.

43 OBH: Statisztikai adatok. Jogerősen befejezett büntetőeljárások vádlottainak statisztikai adatai. <https://birosag.hu/birosagokrol/statisztikai-adatok/jogerosen-befejezett-buntetoeljarasok-vadlottainak-statisztikai-adatai/revizio-utan> (letöltve: 2024. 03. 05.).

44 GÖRGÉNYI et al. i. m. 651.

ben és 2022-ben befejeződött ügy a koronavírus-járvány idején elrendelt járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat vagy ellenőrzés szabályainak megszegésével állt összefüggésben. A maradék három eset a fertőző állapotbetegségek vagy növényi zárlati károsítók be- és kihurcolásának, valamint terjedésének megakadályozása vagy előfordulásának felszámolása végett elrendelt növényegészségügyi vagy állatjárványügyi intézkedés szabályainak megszegésével állt kapcsolatban.

Utóbbi esetekben kétszer próbára bocsátást rendelt el a bíróság, míg egy alkalommal, kisebb értékre elkövetett lopás vétségével fennálló halmazat miatt közérdekű munkát szabott ki. A Covid–19 járvánnyal összefüggő ügyekben egyszer a vádlott felmentésére, hatszor pedig pénzbüntetés kiszabására került sor. Büntetőjogi elzárást tehát a relatíve kis tárgyi súly miatt e bűncselekmény kapcsán még nem alkalmaztak.⁴⁵

2.8. Kézpénz-helyettesítő fizetőeszköz hamisításának előkészülete

A technika fejlődésének eredményeként ma már rendkívül elterjedt a kézpénz-helyettesítő, különösen az elektronikus fizetési eszközök használata, amelyekkel valamely információs rendszer útján végezhetőek banki műveletek.⁴⁶ Az ezekbe vetett bizalom fenntartása és az előrehozott büntetőjogi védelem megeremtése érdekében büntetőkódexünk, az Európai Unió Tanácsának 2001/413/IB kerethatározatával összhangban a kézpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítása előkészületét is büntetni rendeli, mégpedig elzárással.⁴⁷ Előkészületként értékelhető például a kézpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítás elkövetése céljából az ehhez szükséges berendezések, alapanyagok, technológia beszerzése, valamint a bűncselekmény elkövetésére irányuló felhívás, ajánlkozás, vállalkozás, illetve a közös elkövetésben megállapodás.⁴⁸

Az ilyen jellegű cselekmények ugyanakkor még a korábban ismertetteknél is ritkábban fordulnak elő. Az elmúlt évtizedben mindössze négy büntetőeljárás fejeződött be jogerősen kézpénz-helyettesítő fizetőeszköz hamisításának előkészületével kapcsolatban, jellemzően súlyosabb bűncselekményekkel fennálló bűnhalmazatban.⁴⁹ A jogalkalmazó halmazati büntetésként két esetben szabadságvesztést szabott ki, amelyek egyikéhez – az elkövető román állampolgárságára tekintettel – kiutasítás is társult, míg egy alkalommal együttesen alkalmazta a közérdekű munkát és a pénzbüntetést. A sui generis előkészületi deliktum eddig egyszer állt önmagában, amikor a feltehetően visszaesőnek minősülő bűnelkövetőt – figyelmen kívül hagyva cselekménye elzárással fenyegetettségét – egy év börtön fokozatban végrehajtandó szabadságvesztésre ítélte a bíróság. Büntetőjogi elzárást tehát ebben az eset-

körben sem szabtak ki a bíróságok, amelynek oka az előkészületi magatartás kifejezetten ritka és jellemzően bűnhalmazatban történő előfordulásában keresendő.⁵⁰

2.9. Kötelességszegés szolgálatban és parancs iránti engedetlenség

Az OBH statisztikái szerint az új Btk. hatálybalépése óta mindössze egy alkalommal szabtak ki elzárás büntetést katonai bűncselekmény miatt. A büntetőkódex ugyanakkor két gyakran előforduló katonai bűncselekményt,⁵¹ a kötelességszegés szolgálatban gondatlan alakzatát, valamint a parancs iránti engedetlenség alapesetét is a vizsgált szankcióval fenyegeti.⁵² E gyakoriság azonban mindenképp relatív, hiszen a katonai büntetőjog az általános magyar büntetőjog szerves része, de a katonai bűncselekményeket kizárólag a honvéd, továbbá a rendőrség, az Országgyűlési Őrség, a büntetés-végrehajtási szervezet, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv, valamint a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagja követheti el.⁵³ A bűncselekmény alanyától megkívtant speciális minőség, valamint a tipikusnak számító szándékos elkövetés ellenére a kötelességszegés szolgálatban gondatlan esete 2013 és 2022 között száznegyvenkét alkalommal fordult elő.⁵⁴ Az egyik legrégebb katonai bűncselekménynek számító parancs iránti engedetlenség alapesete miatt pedig az új Btk. hatálybalépése óta eltelt évtizedben harminchat jogerősen lezárt büntetőeljárásról beszélhetünk.⁵⁵

A kötelességszegés szolgálatban elzárással fenyegetett esettel összefüggő büntetőeljárások során kétszer megszüntették az eljárást, egy felmentő ítélet született, tizenegy esetben pedig megállapították az elkövető bűnösségét, de büntetőjogi büntetés vagy intézkedés alkalmazására nem került sor. A bíróság tizenkét alkalommal alkalmazott megrovás, huszonegy ügyben próbára bocsátás intézkedést. A fennmaradó kilencvenkét esetben egyaránt pénzbüntetést szabott ki a jogalkalmazó, egy alkalommal szabadságvesztés mellett, hivatalos személy által üzletszerűen elkövetett hivatali vesztegetés elfogadásának büntette és kötelességszegés szolgálatban vétsége halmazata miatt.⁵⁶ A speciális katonai mellékbüntetések közül

50 OBH: Statisztikai adatok. Jogerősen befejezett büntetőeljárások vádlottainak statisztikai adatai. <https://birosag.hu/birosagokrol/statisztikai-adatok/jogerosen-befejezett-buntetoeljarasok-vadlottainak-statisztikai-adatai/revizio-utan> (letöltve: 2024. 03. 05.).

51 Vö. HAUTZINGER Zoltán: *A katonai büntetőjog rendszertana*. Pécs, AndAnn Kiadó, 2010. 224 o., 56., ZSIGMOND Csaba: A rendőrségi szolgálati jogviszonyban elkövetett kötelességszegés szolgálatban bűncselekmény miatt indult büntetőeljárások során felmerülő jogalkalmazási problémák. *Katonai Jogi és Hadijogi Szemle*, 2022/2., 27–54. o., 27. és KARDOS Sándor István: A hivatásosok által elkövetett katonai bűncselekmények főbb jellemzői. *Belügyi Szemle*, 2015/6., 67–85. o., 76.

52 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 438. § (4) bek. és 444. § (1) bek.

53 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 127. § (1) és (3) bek.

54 Amikor a szolgálatra vonatkozó előírások tiltják a pihenést, a szolgálatot teljesítő személynek kötelessége magát ébren tartani, így egyes jogirodalmi álláspontok szerint még az elalvás sem tekinthető gondatlan magatartásnak. Vö. Sós József: *Katonák a büntetőjogban. A katonai szolgálati bűncselekmények, különös tekintettel a kötelességszegés szolgálatban bűncselekményre*. Budapest, Magyar Bírói Egyesület, 2017. 16 o., 14.

55 OBH: Statisztikai adatok. Jogerősen befejezett büntetőeljárások vádlottainak statisztikai adatai. <https://birosag.hu/birosagokrol/statisztikai-adatok/jogerosen-befejezett-buntetoeljarasok-vadlottainak-statisztikai-adatai/revizio-utan> (letöltve: 2024. 03. 05.).

56 OBH: Statisztikai adatok. Jogerősen befejezett büntetőeljárások

45 OBH: Statisztikai adatok. Jogerősen befejezett büntetőeljárások vádlottainak statisztikai adatai. <https://birosag.hu/birosagokrol/statisztikai-adatok/jogerosen-befejezett-buntetoeljarasok-vadlottainak-statisztikai-adatai/revizio-utan> (letöltve: 2024. 03. 05.).

46 BLASKÓ et al. i. m. 318.

47 Vö. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 392. § (2) bek.

48 Vö. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 11. § (1) bek.

49 A bűncselekmény tipikusan információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás büntette, nagyobb vagy jelentős kárt okozó, bűnszövegben (közveszély színhelyén, üzletszerűen) elkövetett csalás büntette, továbbá a közokirat-hamisítás valamely formája mellett jelent meg bűnhalmazatban.

1. ábra: Az elzárással fenyegetett bűncselekmények miatt kiszabott büntetések aránya

	Méreggel visszaélés	Magántitok megsértése	Levéltitok megsértése	Minősített adattal visszaélés	Hatóság félrevezetése	Tanúvallomás jogosulatlan megtagadása	Önkényuralmi jelkép használata	Gondatlan intellektuális közökirat-hamisítás	Járványügyi szabályszegés	Kézipézhelyettesítő fizetőeszköz hamisításának előkészülete	Kötelességszegés szolgálatban	Parancs iránti engedetlenség
Szabadságvesztés	–	–	1,60%	16,67%	14,97%	–	16,13%	3,17%	–	75%	–	–
Elzárás	–	–	–	–	2,14%	40%	3,23%	1,59%	–	–	–	–
Pénzbüntetés	27,27%	–	3,20%	16,67%	51,87%	20%	22,58%	42,86%	60%	25%	64,79%	52,78%
Közérdekű munka	–	–	0,80%	–	9,63%	20%	19,35%	3,17%	10%	–	–	–
Egyéb büntetés	–	–	–	–	–	–	9,67%	–	–	–	–	11,11%
Nem került sor büntetés kiszabására	63,64%	3,57%	22,40%	33,33%	19,25%	20%	25,81%	42,86%	20%	–	33,10%	25,00%
Nem került sor a bűnösség megállapítására	9,09%	96,43%	72,00%	33,33%	2,14%	–	3,23%	6,35%	10%	–	2,11%	11,11%

Forrás: saját szerkesztés az OBH statisztikai adatai alapján⁶¹

egy alkalommal várakozási idő meghosszabbítást, egy alkalommal pedig lefokozást is kiszabott a bíróság.⁵⁷

Parancs iránti engedetlenség alapesetével összefüggésben három alkalommal került sor az eljárás megszüntetésére, egy felmentő ítélet született és egyszer állapították meg az elkövető büntetőjogi felelősségét büntetőjogi szankció alkalmazása nélkül. A konkrét bűncselekmény csekély tárgyi súlyára tekintettel három ügyben megrovást, az elkövető személyi társadalomra veszélyességét figyelembe véve további öt esetben próbára bocsátást alkalmaztak.⁵⁸ A további huszonhárom eljárásból három alkalommal szabtak ki önálló katonai büntetesként lefokozást, egy alkalommal pedig szolgálati viszony megszüntetését, figyelemmel arra, hogy a bűncselekmény elzárással büntetendő, így büntetési tételének felső határa háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb.⁵⁹ A maradék tizenkilenc esetben kizárólag pénzbüntetés került kiszabásra, amely mellett három alkalommal rendfokozatban visszavetést, négyszer pedig várakozásiidő-meghosszabbítást is alkalmazott a bíróság.⁶⁰

A statisztikai adatokból tehát megállapítható, hogy elzárás büntetés kiszabására a törvényi szinten azzal fenyegetett katonai bűncselekmények elkövetőivel szemben, büntetőkódexünk hatálybalépése óta még egyáltalán nem volt példa.

3. Összegzés

A jelen írásban vizsgált bűncselekmények büntetés kiszabási tapasztalatait alább egy táblázatban foglaltam össze, amelyből egyértelműen kitűnik, hogy a legtöbb bűncselekmény esetén elzárás kiszabására egyáltalán nem, vagy mindössze néhány

esetben került sor, míg a szabadságelvonással nem járó szankciók a legtöbb esetben dominálnak: lást a fenti táblázatot.

Az itt látható számok egyértelműen alátámasztják azt a ténylest, amely szerint az elzárás büntetés elsődleges alkalmazási körét nem a Btk. Különös Részében azzal fenyegetett bűncselekmények teremtik meg, hanem a szankciónem „kvázi alternatív” jellegére vonatkozó általános részi rendelkezések.⁶²

A statisztikai adatokból megállapítható továbbá, hogy a bíróságok a vizsgált magatartások elkövetőivel szemben – azok jogalkotó által is kifejezésre juttatott kisfokú társadalomra veszélyességére tekintettel – előnyben részesítik a klasszikus alternatív szankciók, így tipikusan a pénzbüntetés, és kisebb arányban a közérdekű munka alkalmazását.⁶³ A csekély tárgyi súly mindezek mellett abban is kifejeződik, hogy bizonyos tényállások vonatkozásában kirívóan nagy arányban fordulnak elő olyan esetek, ahol nem kerül sor büntetés kiszabására, a jogalkalmazó „beéri” valamely intézkedés (jellemzően megrovás vagy próbára bocsátás) alkalmazásával.

A kiszabott szabadságvesztések viszonylag magas számának magyarázatául szolgál az a tény, hogy a jelenleg hatályos büntető törvénykönyvünk által ismert legsúlyosabb jogkövetkezményt a táblázatban feltüntetett esetek szinte mindegyikében halmazati büntetesként szabta ki a bíróság. A vizsgált bűncselekmények közül ugyanis többre jellemző, hogy a gyakorlatban más, súlyosabb bűncselekményekkel áll anyagi halmazatban.

A magántitok- és a levéltitoksértés bűncselekménye mind ezen túlmenően abban a tekintetben is speciális, hogy e magatartások miatt különösen ritkán kerül sor felelősségre vonásra. Ennek oka pedig a két bűncselekmény fentebb ismertetett eljárásjogi sajátosságaira, nevezetesen azok magánvadás mivoltára vezethető vissza.

vádlottainak statisztikai adatai. <https://birosag.hu/birosagokrol/statisztikai-adatok/jogerosen-befejezett-buntetoeljarasok-vadlottainak-statisztikai-adatai/revizio-utan> (letöltve: 2024. 03. 05.).

57 V.ö. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 135–137. és 140. §.

58 OBH: Statisztikai adatok. Jogerosen befejezett büntetőeljárások vádlottainak statisztikai adatai. <https://birosag.hu/birosagokrol/statisztikai-adatok/jogerosen-befejezett-buntetoeljarasok-vadlottainak-statisztikai-adatai/revizio-utan> (letöltve: 2024. 03. 05.).

59 V.ö. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 135. § (1) bek.

60 V.ö. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 139–140. §.

61 OBH: Statisztikai adatok. Jogerosen befejezett büntetőeljárások vádlottainak statisztikai adatai. <https://birosag.hu/birosagokrol/statisztikai-adatok/jogerosen-befejezett-buntetoeljarasok-vadlottainak-statisztikai-adatai/revizio-utan> (letöltve: 2024. 03. 05.).

62 V.ö. SOLTÉSZ i. m. 54.

63 V.ö. SOLTÉSZ i. m. 57.